

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 62/22

לפני: כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופט ע' גרוסקופף

העותרת: קלאסיק הוטל מנג'מנט בע"מ

נגד

המשיבים: 1. בית הדין הארצי לעבודה
2. נטלי ניקיטינה

עתירה למתן צו על-תנאי

בשם העותרת: עו"ד צבי גלמן; עו"ד ארז פרסי

בשם המשיבה 2: עו"ד יפעת בן דוד-עמית

פסק-דין

השופט נ' סולברג:

1. האם זכותו של תובע בתביעת לשון הרע להביא 'ראיות סותרות' לטענות שהעלה הנתבע בפרשת ההגנה – לפי סעיף 18 לחוק איסור לשון הרע, התשכ"ה-1965 (להלן: החוק או חוק איסור לשון הרע) – מוגבלת אך ורק למקרים שבהם הראיות הסותרות נועדו להפריך טענת הגנה מאלה המעוגנות בחוק, או שמא היא חלה גם ביחס לראיות סותרות שתכליתן לקעקע טענות הגנה כלליות, שאינן מנויות בחוק? זוהי בתמצית השאלה המתעוררת בגדרי עתירה זו.

2. בית הדין האזורי לעבודה בתל-אביב (השופטת ש' שביט כפתורי; סע"ש 31749-02-18, מיום 8.9.2021) ובית הדין הארצי לעבודה (השופטת ח' אופק גנדלר; בר"ע 21-09-38938, מיום 4.11.2021), קבעו כי סעיף 18 לחוק מוגבל אך ורק לראיות סותרות שתכליתן להפריך טענות הגנה המעוגנות בחוק, ולפיכך, מקום שבו לא הועלתה אחת מטענות ההגנה המנויות בחוק – אין תחולה לסעיף זה; העותרת מבקשת שנתערב בקביעה זו.

רקע עובדתי בתמצית

3. העותרת, חברת קלאסיק הוטל מנג'מנט בע"מ (להלן: קלאסיק), מפעילה את מלון דויד אינטרקונטיננטל בתל-אביב, הפועל כחלק מרשת בתי המלון IHG (InterContinental Hotel Group). ביום 14.2.2018 הגישה קלאסיק תביעה לפי חוק איסור לשון הרע נגד המשיבה 2, נטלי ניקיטינה, אשר הועסקה על-ידה בעבר. לפי הנטען בכתב התביעה, זמן קצר לאחר שפוטרה מעבודתה, שלחה נטלי הודעת דוא"ל אל מנהלי קלאסיק ומנהלי רשת IHG, מכתובת דוא"ל אנונימית, ובה פרסמה מידע שקרי ומכפיש על קלאסיק ומנהליה הבכירים (להלן: ההודעה). במסגרת ההודעה 'המשימה', כך לפי כתב התביעה, צוין כי מנהלים בכירים בקלאסיק נטלו כספים שנועדו לשיפוץ המלון לכיסם הפרטי. עוד צוין, כי סמנכ"ל המלון נהג להשפיל עובדות במלון, וכי מחמת התנהגותו והתנהלותו, אף פוטר ממקום עבודתו הקודם. בכתב ההגנה הכחישה נטלי מכול וכול את העובדות הנטענות בכתב התביעה. בפרט טענה נטלי, כי כלל "לא שלחה את המייל המדובר", וכי "אין לה כל קשר לכתובת המייל הנטענת"; דברים אלה נטענו על-ידה גם בתצהיר שהגישה לבית הדין האזורי. לצד טענותיה אלה, הגישה נטלי גם תביעה שכנגד, שבגדרה טענה כי קלאסיק חייבת לה כספים וזכויות, אשר נמנעו ממנה במסגרת הליך הפיטורים.

4. ביום 9.6.2021 קיים בית הדין האזורי דיון הוכחות, ובמהלכו נחקרה נטלי על עדותה. בתום הדיון טען ב"כ קלאסיק, כי הכחשתה הנחרצת של נטלי על גבי דוכן העדים, כי אין לה כל היכרות או ידיעה עם הטענות שהועלו בהודעה, לגבי מעשיו של סמנכ"ל המלון, הציפה בזיכרונה של נציגת המלון – אשר נכחה באותה עת באולם הדיונים – שיחה סגורה שקיימה עם נטלי מספר שנים קודם לכן, שבמהלכה שוחחו, בין השאר, על אודות מעשיו של סמנכ"ל המלון כלפי אחת מעובדות המלון. נטען אפוא, כי הכחשתה הגורפת של נטלי על דוכן העדים אינה יכולה לעמוד. נוכח זאת, ביקש ב"כ של קלאסיק להתיר הגשת תצהיר בכתב על אודות האמור, על-ידי נציגת המלון. לנוכח האמור, הורה בית הדין האזורי כי תוגש בקשה בכתב בעניין.

5. בהמשך לכך, ביום 16.9.2021, הגישה קלאסיק בקשה בכתב להגשת ראיות הזמה, בדמות תצהיר של נציגת המלון. הבקשה הוגשה על-פי סעיף 18 לחוק, אשר לטענת קלאסיק, מעניק לה זכות בלתי-מותנית להגיש ראיות סותרות להפרכת ראיות הנתבעת – נטלי, אף מבלי ליטול רשות מבית הדין, ומבלי שהדבר יהיה תלוי בשיקול דעתו. נטלי מצדה התנגדה לבקשה. לדידה, קלאסיק אינה יכולה להיבנות מסעיף 18

לחוק, מקום שבו הנתבע לא העלה אף לא אחת מן ההגנות הקבועות בחוק, כפי מצב הדברים בענייננו.

6. בהחלטה מיום 8.9.2021 דחה בית הדין האזורי את הבקשה, בקובעו כך: "לסיכום דברים אלו, הן מלשונו של סעיף 18 כמו מההלכה הפסוקה, עולה כי זכותו של תובע להצגת ראיות מכוח הוראות סעיף 18 לחוק, קמה, לכאורה, מקום בו הנתבע הציג ראיה ו/או העיד במטרה להוכיח אחת מההגנות הקבועות בחוק". משעה שהגנתה של נטלי נסמכה על הטענה כי ההודעה כלל לא נשלחה על-ידה, ומשלא נטען על-ידה לקיומה של איזו מההגנות הקבועות בחוק, נקבע כי לא עומדת לקלאסיק הזכות להגיש ראיות סותרות לפי סעיף 18 לחוק. כמו כן נקבע, כי הראיה שמבקשת קלאסיק להגיש – תצהיר מטעם עובדת המלון – כלל אינה עולה כדי 'ראיה סותרת', שבה מְדַבֵּר סעיף 18 לחוק; כלומר, ראיה שנועדה לסתור ראיות הגנה שהביא הנתבע. מדובר, כך לפי בית הדין האזורי, ב'תצהיר משלים', המתייחס לעובדות, שלו היו עולות בזיכרונה של המצהירה קודם לדין ההוכחות, היה מקום לפרטן כבר בתצהיר העדות הראשית, וזאת גם לשיטתה של קלאסיק. אם כן, כלל אין מדובר בראיה שנועדה להזים טענות שהעלתה נטלי לראשונה בעדותה. נוכח מכלול האמור, בהינתן השלב המתקדם שבו הוגשה הבקשה, לאחר חקירות הצדדים, ובשים לב לכך שהתצהיר מבוסס על זיכרון בלבד ולא על מסמכים – נדחתה הבקשה.

7. קלאסיק לא אמרה נואש ופנתה בבקשת רשות ערעור לבית הדין הארצי, אך זו נדחתה בהחלטה מיום 4.11.2021. בתמצית, בית הדין הארצי קבע, כי הראיות שבהן עוסק סעיף 18 לחוק, הן ראיות הזמה, שנועדו להפריך את "אחת ההגנות הניתנות בחוק זה"; אין מדובר בראיות שתכליתן להפריך טענות הגנה כלליות, אחרות, החורגות מאלו המנויות בחוק. זאת, כך נקבע, בהינתן לשונו הברורה של הסעיף, אך גם נוכח תכליתו. לדברי בית הדין הארצי, התכלית שביסוד סעיף 18 לחוק, היא למנוע את קיפוח התובע, אשר מחמת מתכונת הדיון בתביעת לשון הרע, המפוצלת לשני חלקים – שלב החבות ושלב גובה הפיצויים, אינו נדרש להביא מלכתחילה את כל ראיותיו; תחילה עליו להביא ראיות המבססות את הקשר בין הנתבע לפרסום, על מנת להוכיח את חבותו, ולא ראיות הסותרות כל טענת הגנה אפשרית העומדת לנתבע מכוח החוק. סעיף 18 לחוק, כך בית הדין הארצי, לא נועד לאפשר 'מקצה שיפורים'. על כן, ראיות שהיה מקום להגישן מלכתחילה, כפי שנעשה בכל הליך אזרחי 'רגיל', יש צורך להגיש כבר בשלב הבאת הראיות, כאשר סעיף 18 לחוק לא נועד לרפא מחדל בהגשת ראיות אלה. נוסף לכך, בית הדין הארצי קבע כי אין לתת רשות ערעור ביחס לטענת קלאסיק כי אף אם אין בידה זכות להגיש את הראיה הסותרת, הרי שהיה מקום לאפשר לה לעשות כן ברשות; בהקשר זה נקבע, כי מדובר בהחלטה דיונית מובהקת, מידת ההתערבות בה מועטה, וממילא זכותה

של קלאסיק לערער על החלטה זו, שמורה לה לשלב הערעור על פסק הדין גופו, ככל שיוגש.

מכאן העתירה שלפנינו.

8. קלאסיק ממקדת את עתירתה בשאלה אחת ויחידה: "האם תובע בתביעת לשון הרע רשאי להפריך את טענות ההגנה של הנתבע כפי שנטענו בכתב ההגנה (או בתצהירו); או שמא הוא מוגבל להפריך רק טענות ל'אמת בפרסום' או 'תום לב' (ככל ואלו נטענו על ידי הנתבע) המנויות בפרק ג' לחוק אישור לשון הרע". לטענתה, סקירת הפסיקה בעניין מלמדת כי לא קיימת אחידות לגבי שאלה זו; מכאן הצורך להכריע בה, לטובת הלכה פסוקה וברורה. לדברי קלאסיק, בית הדין הארצי העניק לסעיף 18 לחוק פרשנות דווקנית ומצמצמת, שאינה עולה בקנה אחד עם תכלית הסעיף, ועם המגמה הפסיקתית, המרחיבה את פרשנות סעיף זה. קלאסיק מבקשת אפוא, כי נורה על ביטול פסיקת בית הדין הארצי, אשר קבע כי סעיף 18 לחוק חל רק לגבי טענות ההגנה המנויות בחוק.

9. ביום 11.1.2022, עוד בטרם מתן החלטה, ביקשה נטלי להגיש תגובה קצרה לעתירה. נעתרתי לבקשתה, והתגובה הוגשה ביום 20.1.2022. בתגובתה טענה נטלי, כי הפרשנות שמעניקה קלאסיק לסעיף 18 לחוק – שגויה, וכי הראיה החדשה, שהגשתה מתבקשת, אינה אלא 'תצהיר משלים'; כלל לא ראיית הזמה. על-כן, לשיטתה, אין לאפשר לקלאסיק 'מקצה שיפורים'.

דיון והכרעה

10. כידוע, הלכה פסוקה היא כי בית משפט זה, בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, ככלל לא יתערב בהחלטות בית הדין הארצי לעבודה, למעט מקרים חריגים ונדירים, בהתקיים שני תנאים מצטברים: אם נמצאה טעות משפטית מהותית בהחלטת בית הדין, ואם מן הנסיבות עולה כי שיקולי צדק מחייבים התערבות (בג"ץ 525/84 חטיב נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד מ(ו) 673 (1986); בג"ץ 6915/21 חזיזה נ' בית הדין הארצי לעבודה, פסקה 17 (25.10.2021)). בעניין דנן, בצדק טוענת העותרת כי השאלה שאותה היא מעוררת חורגת מגבולות משפט העבודה, שהוא תחום המומחיות של בית הדין לעבודה, שהרי העתירה עוסקת בפרשנות הוראת חוק הנוגעת לסדרי הדין ב'תביעות לשון הרע', בין אם עילתן ביחסי עבודה, בין אם לאו. כמו כן, שאלה זו גם עשויה להשליך על תביעות לשון הרע נוספות, מעבר לדל"ת אמותיו של ההליך הנוכחי. יחד עם זאת, כפי שאפרט, לא מצאתי כי קביעת בית הדין הארצי עולה כדי טעות משפטית מהותית, או כי נפלה שגיאה בשיקול דעתם של בתי הדין; גם שיקולי צדק התומכים בקבלת העתירה –

אין כאן. כפי שאסביר, נראה כי בתי הדין צדקו בפרשנותם לסעיף 18 לחוק, וכי זו הפרשנות ההגיונית היחידה לסעיף זה. לפיכך, לא קמה עילה להתערבותנו בהחלטת בית הדין הארצי, על-פי אמות המידה המקובלות. יחד עם זאת, משבית משפט זה לא נדרש במפורש לשאלה האמורה, ראיתי מקום להעמיד דברים על דיוקם.

11. נקודת המוצא בפרשנות דבר חקיקה היא, כידוע, לשון החוק. על-פי כללי הפרשנות המקובלים, רק משמעות שלשון החוק יכולה לשאת מהווה פרשנות אפשרית (אהרן ברק פרשנות במשפט – כרך שני: פרשנות החקיקה 81 (1993) (להלן: ברק – פרשנות במשפט)). פעמים שלשון החוק תסבול כמה משמעויות, או אז יהא על הפרשן לבחור את המשמעות המגשימה באופן מיטבי את תכליות החוק; הן זו הסובייקטיבית, הן זו האובייקטיבית. אולם, פעמים שלשון החוק אינה מותירה מקום לספק, ועולה ממנה משמעות אחת ויחידה. במקרה כזה, ניתן לעצור כבר בשלב 'הלשון', מבלי שידרש לבחון את תכלית החוק. בעיני, העניין שלפנינו נמנה על מקרים אחרונים אלה.

12. סעיף 18 לחוק קובע כך:

“הביא הנאשם או הנתבע ראייה או העיד בעצמו כדי להוכיח אחת ההגנות הניתנות בחוק זה, רשאי התובע להביא ראיות סותרות; אין בהוראה זו כדי לגרוע מסמכות בית-המשפט לפי כל דין להתיר הבאת ראיות על-ידי בעלי הדין” (ההדגשה הוספה – נ' ס').

13. סעיף זה קובע חריג לסדרי הדין המקובלים בהליכים משפטיים, הן במשפט האזרחי, הן במשפט הפלילי, שלפיהם נקודת המוצא היא כי הנתבע או הנאשם הם אלו שחותמים את שלב הגשת הראיות, ולהם שמורה זכות 'המילה האחרונה' בהקשר הראייתי. החריג לכך – הגשת ראיות מפריכות מטעם התובע לאחר שמיעת ראיות ההגנה – יתאפשר רק במקרים מיוחדים, שבהם נמצא כי תרומתה של הראיה לגילוי האמת רבה מאוד, וזאת גם אם בכך יפגעו כללי הפרוצדורה הרגילים (רע"א 1441/17 חברת אולמי אחים סעיד אל-דאהוד בע"מ נ' אולמות ומסעדות דאוד בע"מ, פסקה 8 (27.3.2017)). כך למשל, כאשר ניכר כי התובע הופתע מראיות הנתבע או שלא היה יכול לחזותן מראש (ע"א 4494/97 סלאח נ' סלאח, פסקה 10 (4.1.2000)), כאשר מדובר בראיה טכנית ופשוטה, או כאשר הגשת הראיה לא תשבש את סדר הדין התקין של ההליך השיפוטי (ע"א 579/90 רוזין נ' בן-נון, מו(3) 738, 748-749 (1992)). מכל מקום, המובן מאליו הוא, כי הגשת ראיות הזמה לאחר שמיעת ראיות הגנה אינה זכות קנויה לתובע, ומדובר בעניין המסור לשיקול דעתו של בית המשפט (רע"א 8366/14 דפני נ' עמותת אוהל רחל,

פסקה 19 (27.1.2015); אורי גורן סוגיות בסדר דין אזרחי 481-480 (2020)). בדין האזרחי, עוגן ההסדר הדיוני האמור – הכלל והחריג שלצדו – בתקנה 66 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ח-2018 (להלן: התקנות), שזו לשונה: "באין קביעה אחרת המתחייבת מנסיבות העניין, בתחילה תבוא פרשת התביעה ולאחריה פרשת ההגנה; הבאת ראיות מפריכות טעונה רשות מבית המשפט" (וראו גם: תקנה 158(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984; סעיף 165 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשנ"ב-1982; בג"ץ 3054/19 ד"ר שוורץ סיגל נ' בית הדין הארצי לעבודה, פסקה 3 (04.03.2021) (להלן: עניין שוורץ)). כללו של דבר: על בעל הדין להביא את כלל ראיותיו 'בחבילה אחת' ולא טיפין טיפין; סטייה מדרך זו טעונה נטילת רשות מאת בית המשפט, וזו לא תינתן אלא במקרים מיוחדים, אם נמצא כי קיימת הצדקה לעשות כן.

14. על רקע סדר הדין ה'רגיל', בולט במיוחד ההסדר שבסעיף 18 לחוק, ההופך את החריג לכלל, בהקשר הספציפי של משפטי דיבה (אורי שנהר דיני לשון הרע 466 (1997)). סעיף זה נחקק נוכח אופיים הדיוני המיוחד של תביעות לשון הרע, שבהן התובע אינו מחויב להביא את כל ראיותיו בעניין החבות 'כמקשה אחת', אלא רשאי – כעניין שבזכות ולא ברשות – להמתין עם הגשת ראיות מסוימות, שתכליתן להפריך טענות הגנה אפשריות של הנתבע, אם אלו יועלו על-ידו (רע"א 1813/12 חזה נ' אלוני, פסקה 10 (6.5.2012); עניין שוורץ, פסקה 3). עוד אציין, כי זכות התובע להביא ראיות מפריכות, גם על-פי הסדר יחודי זה, אינה מוחלטת; בפסיקה שורטטו קווי גבול מסוימים, היוצרים איזון מסוים בין זכות זו, לבין עקרונות יסוד אחרים, דוגמת: הגינות דיונית בין הצדדים, סופיות הדיון ומניעת עיוות דין (עניין שוורץ, פסקאות 4-5; רע"א 10583/03 ניסנסון נ' בודינגר (24.12.2003); רע"א 8316/07 שדה נ' לב (17.2.2008)).

15. ולענייננו: השאלה היא אפוא, האם מיקומו הגיאומטרי של סעיף 18 הנ"ל – תביעות לשון הרע – משליך גם על דרך פרשנותו. דהיינו, האם יש לצמצם את תחולת הסעיף רק לראיות מפריכות שנועדו לסתור טענות הגנה מתחום דיני לשון הרע, או שמא ההסדר האמור פורש מצודתו גם על טענות הגנה כלליות אחרות, המאפיינות כל תביעה אזרחית 'רגילה', דוגמת הכחשת עצם הפרסום.

סבורני, כי התשובה לשאלה האמורה טמונה בלשון החוק – ובאופן מובהק. למעשה, פרשנות העותרת אינה מתיישבת מבחינה לשונית עם פשוטו של מקרא, מבלי שניתן על-ידה הסבר מניח את הדעת לקושי זה.

16. סעיף 18 לחוק קובע במפורש, כי המקרה שבו "רשאי התובע להביא ראיות סותרות", הוא כאשר הנתבע הביא ראיה או העיד בעצמו על מנת להוכיח את "אחת ההגנות

הניתנות בחוק זה". בניגוד לטענת העותרת, סעיף 18 האמור לא הותיר אחריו שאלה 'פתוחה' או נתונה לפרשנות; גם אם נקבל את טענת העותרת, כי יש להעניק לסעיף זה פרשנות מרחיבה, לא יהא בכך כדי לסייע, מקום שבו לשון החוק ברורה ואינה משתמעת לשני פנים. מלשון הסעיף עולה בבירור, כי 'המפתח' לקבלת הזכות להגיש ראיות סותרות, לאחר השלמת שלב פרישת טענות ההגנה, מותנה בכך שראיות אלה יהיו מכוונות כלפי אחת מטענות ההגנה שהעלה הנתבע על-פי חוק זה. אין צורך לעקם את הכתוב על מנת להגיע למסקנה מתבקשת זו, וכלל אין צורך להגיע לשלב השני, שבו נבחנת תכלית החוק. למעשה, פרשנות העותרת מפקירה את התיבות "אחת ההגנות הניתנות בחוק זה" בצדי הדרך הפרשנית, ומותירה אותן חסרות כל פשר והיגיון. כך לא יעשה במקומנו; גישה מעין זו אינה מתיישבת עם החזקה הפרשנית שלפיה המחוקק אינו משחית מילותיו לריק (עצ"ם 4105/09 עיריית חיפה נ' עמותת העדה היהודית הספרדית בחיפה, פסקה 47 (2.2.2012); ברק – פרשנות במשפט, 595-596).

17. למעלה מן הצורך אוסיף, כפי שגם ציין בית הדין הארצי לעבודה, כי פרשנות זו, שלפיה סעיף 18 לחוק מתייחס אך ורק למקרים שבהם הועלתה טענת הגנה המעוגנת בחוק, מתבקשת גם בשים לב למבנה הכולל של החוק, ולמיקומה של הוראה זו תחת הכותרת "פרטומים מותרים; הגנות והקלות". זאת, בהתאם לחזקה הפרשנית שלפיה יש לפרש הוראת חוק באופן הגיוני, אשר יהלום את מבנהו הכולל של החוק, ואת בחירתו של המחוקק למקם את דבריו במיקום ספציפי זה, ולא במיקום אחר. כלומר, על הפרשנות להתיישב עם המארג הכולל של דבר החקיקה, על כל המשתמע מכך; הוראות החוק אינן מושלכות ב'תפזורת' על פני דבר החקיקה; יש סדר והיגיון בדברים, על הפרשן ליתן דעתו על כך (ברק – פרשנות במשפט, 311-312).

18. אוסיף ואציין, כי עיינתי באסמכתאות שאליהן הפנתה העותרת, אך לא מצאתי בהן התייחסות ישירה לשאלה שעל הפרק. עיון באסמכתאות הללו מלמד, כי ההתייחסות בכל אחת מהן לסעיף 18 לחוק, אם במישרין, אם בדרך אגב, נגעה למקרים שבהם הנתבע בחר להתגונן באמצעות אחת מן ההגנות המנויות בחוק. אם כן, השאלה אם הסעיף האמור חל בנסיבות שבהן הנתבע לא העלה טענת הגנה לפי החוק, והכחיש את עצם הפרסום המזיק – כלל לא התעוררה (כך באשר לפסקי הדין הבאים שאליהם הפנתה העותרת: בר"ע 228/75 ברקן נ' תמרי, פ"ד ל(1) 470 (1976); רע"א 1379/14 רוטר נ' מקור ראשון המאוחד (הצופה) בע"מ (בפירוק זמני) (25.8.2014); עניין שוורץ). לעומת זאת, הפרשנות הפשוטה והמתבקשת, שהוצגה לעיל, יושמה על-ידי ערכאות דיוניות נוספות (ת"א (שלום חיפה) 1798/03 ויטולי נ' מצנע (17.12.2008); ת"א (שלום ראשל"צ) 1557/08 אבישר נ' גלובס פבלישר עיתונות (1983) בע"מ (07.07.2010)).

19. הנה כי כן, לשון החוק אינה משתמעת לשני פנים, והיא מובילה למסקנה אחת ויחידה: הזכות שמעניק סעיף 18 לחוק להביא ראיות סותרות, חלה אך ורק כאשר הנתבע העלה טענות הגנה, מאלו המנויות בחוק איסור לשון הרע.

20. במאמר מוסגר, אבקש להתייחס לאחד מן הנימוקים שהובאו בפסק הדין של בית הדין הארצי לביסוס מסקנתו – שהיא כאמור גם מסקנת-שלי. בדבריו, הסתמך בית הדין הארצי, בין היתר, על האמור בסיפא לסעיף 18 לחוק, כדלקמן: "הסדר ייחודי זה, כעולה מהסיפא של סעיף 18 לחוק, אינו בא 'לגרוע מסמכות בית המשפט לפי כל דין להתיר הבאת ראיות על-ידי בעלי הדין'. הסיפא מחזקת את הפרשנות המצדיקה הגבלת הזכות להביא ל'אחת ההגנות הניתנות בחוק זה', ואילו ראיות אחרות שמבקש התובע להגיש, טענות נטילת רשות מבית הדין. תוצאה אחרת תרוקן את הסיפא של סעיף 18 מתוכן" (פסקה 17 לפסק הדין של בית הדין הארצי לעבודה). מדברים אלו עולה הרושם, כי בית הדין הארצי סבר שהסיפא של סעיף 18 מתייחסת דווקא לתובע, דהיינו שהיא נועדה לאפשר לתובע לבקש רשות מבית המשפט להגיש 'ראיות הזמה', לגבי טענות הגנה שאינן מנויות בחוק, וזאת בהתאם לסמכות הנתונה לו בתקנות סדר הדין ה'רגילות'. ברם, עיון בהיסטוריה החקיקתית של סעיף 18 מלמד כי הסיפא של הסעיף הותקנה בעיקרו של דבר עבור הנתבע, נוכח ה'קיפוח' הדיוני שהוא מנת חלקו בתביעות 'לשון הרע'. אסביר.

21. כאמור לעיל, המחוקק קבע כי תביעות לשון הרע מביאות להיפוך היוצרות, כך שהזכות לומר את 'המילה האחרונה' ניטלת מהנתבע ומועברת לתובע. לפיכך, על מנת שלא יצא הנתבע וידיו על ראשו, טרח המחוקק וקבע, בסיפא של סעיף 18, כי מקום שבו הגיש התובע 'ראיות הזמה' מכוח הזכות הנתונה לו ברישא לסעיף 18 לחוק, אזי יוכל גם הנתבע, בתורו, בכפוף לנטילת רשות מאת בית המשפט, להגיש ראיות משל עצמו, לצורך התמודדות עם ראיות ההזמה החדשות שהגיש התובע (מסקנה זו עולה בבירור מדברי ח"כ יוסף קושניר, שהביא את הסתייגות לשכת עורכי הדין לנוסח הסעיף בדברי הכנסת, וכן מתגובת יו"ר ועדת חוקה חוק ומשפט, ח"כ משה אונא לדברים (ד"כ, 21.7.1965, עמודים 2718-2719)). אם כן, הסיפא מכוונת בעיקר לנתבע, לא לתובע. לפיכך, לא הייתי ממהר להסיק כי פרשנות העותרת 'מרוקנת מתוכן' את הסיפא של סעיף 18, שכן ממילא, כך או כך, תיבות אלו יחולו על הנתבע, כאשר זו כאמור גם תכליתה המקורית והעיקרית של הסיפא לסעיף זה. מכל מקום, שורש נימוקו של בית הדין הארצי לעבודה אינו שגוי. פרשנות העותרת אכן נתקלת בקושי מסוים, שכן הסיפא לסעיף 18 לחוק, המתירה הגשת ראיות מפריכות ברשות, נוקטת לשון "בעלי דין", הכוללת הן את הנתבע, הן את התובע. לפיכך, למצער ביחס לתובע, פרשנות העותרת אינה עולה בקנה אחד עם לשון הסעיף; אם כוחו וגבורתו של התובע להגיש 'ראיות הזמה' בזכות ביחס לכל טענת הגנה באשר

היא, מה תועלת יש עבורו בסיפא של סעיף 18 לחוק, המאפשרת לו להגיש ראיות הזמה ברשות; בבחינת "בכלל מאתיים מנה" (בבלי, סנהדרין, ל"א ע"א). במובן זה, נימוקו של בית הדין אכן עשוי לשמש כ'תנא דמסייע' לדחיית פרשנות העותרת, גם אם באופן 'רך' יותר. כך או אחרת, די בלשונה הברורה והמפורשת של רישת הסעיף – "הגנות הניתנות בחוק זה" – כדי לדחות את פרשנות העותרת.

22. נוכח מסקנתי זו, ניתן לעצור כבר בשלב הבחינה הלשונית – אין צורך להתקדם לשלב ה'תכלית'. למעלה מן הדרוש, אציין בקצרה, כי פרשנות זו מתיישבת גם עם תכליתו של סעיף 18 לחוק. ההסדר שבסעיף זה נועד להתמודד עם החשש שהתובע תביעת לשון הרע יקופח, נוכח המבנה האנטומי של תביעות אלה. כידוע, בתביעות מסוג זה 'דרך המלך' היא פיצול הדיון לשלב החבות ולשלב הפיצויים (רע"א 3576/94 השיקמה הוצאה לאור בע"מ נ' רום (23.10.1995)). בשלב הראשון, שבו נדונה שאלת החבות, "על התובע מוטל הנטל להוכיח את עצם הפרטום ואת העובדה שהנתבע הוא זה שפרטום (ככל שאלה שנויים במחלוקת), ככלל, בשלב זה די לתובע להוכיח את הפרטום כדי שהנטל להוכיח את קיומן של הגנות יעבור על שכם הנתבע" (עניין חזה, פסקה 10; ההדגשה הוספה – נ' ס'). בשלב זה של הדיון, פטר המחוקק את התובע מהגשת ראיות שנועדו להתמודד עם טענות ההגנה הקבועות בחוק, אשר עשוי הנתבע לעורר בהתגוננו מפני התביעה. 'פטור' זה ניתן לתובע, נוכח השלבויות המאפיינת את ההליכים הללו – תביעות לשון הרע. המחוקק בחר אפוא שלא להקדים את המאוחר, ולהימנע מלדרוש מהתובע להביא כבר מלכתחילה ראיות, שכל תכליתן אינה אלא להפריך טענות הגנה 'מיוחדות' שנקבעו בחוק, אשר יתכן כי כלל לא יועלו על-ידי הנתבע, דוגמת: הגנת 'אמת דיברתי' והגנת 'תום לב'. המחוקק קבע אפוא, כי אם במעלה הדרך תועלה מצד הנתבע טענת הגנה מבין אלו הקבועות בחוק, אזי יוכל התובע להביא ראיות מפריכות לטענה זו. הדברים סוכמו בעניין רוטר כך: "בשל אופייה המיוחד של תביעה לפי החוק, מלכתחילה אין דורשים מהתובע להציג את כל ראיותיו בענין החבות כמקשה אחת, כולל הראיות שנועדו להשיב לטענות ההגנה של הנתבע, ומאפשרים לו, כעניין שבזכות ולא בשיקול דעת בית המשפט, להביא ראיות מפריכות" (שם, פסקה 11). הנה כי כן, זכותו של התובע להביא ראיות סותרות לאחר שמיעת ראיות ההגנה – בניגוד לסדרי הדין המקובלים כאמור לעיל – נגזרת מאופיין המיוחד של תביעות לשון הרע. משאלו הם פני הדברים, הרי שהפרשנות הראויה היא צמצום זכות זו, אך ורק למקרים שבהם מוגשות ראיות הזמה שתכליתן הפרכת טענות ההגנה הייחודיות לתביעות לשון הרע. לעומת זאת, במקרים שבהם הראיות המפריכות נועדו לסתור טענות הגנה 'רגילות', שאין בינן לבין המאטריה של תביעות דיבה דבר וחצי דבר, לא קמה כל הצדקה לעשות כן. במקרים כגון דא, הכלל הוא כי יש להגיש את כלל הראיות ב'חבילה אחת', בכפוף לקבלת רשות מבית המשפט לחרוג

מכך, במקרים המיוחדים המתאימים לכך. בהקשר זה, לא נמצא טעם טוב להבחנה בין הליכים אלו, לבין כל תביעה אזרחית אחרת.

23. לסיכום: הזכות המוקנית לתובע, מכוח הוראת סעיף 18 לחוק, מוגבלת להגשת ראיות סותרות שמטרתן להפריך אחת מטענות ההגנה הקבועות בחוק. לעומת זאת, הוראה זו אינה חלה על מקרים שבהם התובע מבקש להביא ראיות מפריכות בעניינים אחרים, החורגים מטענות הגנה המעוגנות בחוק, כגון הכחשת עצם הפרסום או זהות המפרסם. מסקנה זו מתחייבת מלשון סעיף 18 לחוק; והיא מתבקשת גם מתכליתו.

24. בשולי הדברים אעיר, כי בגדרי ההליך שלפני, אין צורך להידרש לשאלה אם הזכות שבסעיף 18 לחוק מוגבלת אך ורק להגשת ראיות סותרות שנועדו להפריך טענות הגנה לפי סעיפים 14 ו-15 לחוק (הגנת 'אמת דיברתי' והגנת 'תום לב'), או שמא עומדת היא לתובע גם כאשר הראיות הסותרות שבכוונתו להגיש נועדו להפריך טענת הגנה לפי סעיף 13 לחוק – כי הפרסומים באים בגדר 'פרסומים מותרים'. בענייננו בפרשת ההגנה לא הועלתה כל טענת הגנה המעוגנת בחוק, ועל-כן אין צורך להידרש לשאלה זו.

25. מן הכלל אל הפרט; בהינתן מכלול האמור לעיל, בדין נדחתה בקשת קלאסיק להגיש 'ראיית הזמה' על יסוד סעיף 18 לחוק, תחילה על-ידי בית הדין האזורי, ובהמשך גם על-ידי בית הדין הארצי. ראיית ההזמה שהגשתה התבקשה – תצהיר מטעם עובדת המלון – לא נועדה, אף לשיטת קלאסיק עצמה, אלא להפריך את טענת ההגנה העיקרית של נטלי, שלפיה כלל לא ידעה על הטענות שהועלו בהודעה, וממילא זו לא נשלחה על-ידה. אם כן, אין מדובר בטענת הגנה מבין אלו המנויות בחוק, כי אם בהכחשת עצם פרסום ההודעה על-ידי נטלי. בשום שלב לא טענה נטלי טענת הגנה ספציפית המעוגנת בחוק. במצב דברים זה, כאמור, אין תחולה לסעיף 18 לחוק, ועל כן, לקלאסיק לא קמה זכות להגיש ראיות סותרות, להבדיל מזכותה לבקש רשות מבית הדין.

26. קלאסיק הלינה על כך שבית הדין האזורי, וכמוהו גם בית הדין הארצי, לא נענו לבקשתה החלופית, ליתן לה רשות להגיש את הראיה שהתבקשה. בית הדין האזורי דחה את הבקשה, נוכח השלב המתקדם שבו הוגשה, ובהינתן ההשפעה המינורית הצפויה מן הראיה האמורה, כך בית הדין האזורי, על תוצאות ההליך. גם קביעה זו, אינה מקימה הצדקה להתערבותנו. מדובר בקביעה בעלת אופי דיוני, הנטועה בדל"ת אמותיו של ההליך הקונקרטי; במקרים כגון דא, מידת התערבותו של בית משפט זה תהא על דרך הצמצום, אם בכלל (בג"ץ 3054/19 סיגל נ' בית הדין הארצי לעבודה, פסקה 5 ((4.3.2021)).

27. אשר על כן, אציע לחברי כי נדחה את העתירה על הסף, בהעדר עילה להתערבותנו בהחלטת בית הדין הארצי לעבודה. עוד אציע, משהביאה העתירה להעמדת פרשנות סעיף 18 לחוק על דיוקה, כי לא נעשה במקרה זה צו להוצאות.

ש ו פ ט

השופט י' עמית:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט ע' גרוסקופף:

מקובלת עלי מסקנת חברי, השופט נעם סולברג, כי התוצאה אליה הגיע "מתחייבת מלשון סעיף 18 לחוק [איסור לשון הרע, התשכ"ה – 1965]; והיא מתבקשת גם מתכליתו" (פסקה 23 לחוות דעתו).

בנסיבות אלה אינני רואה צורך להתייחס לשאלה כיצד יש לפרש הוראת חוק כאשר לשון החוק מחייבת לכאורה תוצאה אשר איננה עולה בקנה אחד עם תכליתו.

ש ו פ ט

לפיכך הוחלט כאמור בפסק הדין של השופט נעם סולברג.

ניתן היום, כ"ג באדר א' התשפ"ב (24.2.2022).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט